

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ЦЕСЬЦІВ ДІАНА СТЕПАНІВНА

УДК 911.3:338.483(477.44)

**ГЕОПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання
природних ресурсів

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата географічних наук

ЛУЦЬК – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі туризму Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат географічних наук, доцент
Худоба Володимир Володимирович,
Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, доцент кафедри туризму.

Офіційні опоненти: доктор географічних наук, професор
Ільїн Леонід Володимирович,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, завідувач кафедри туризму та готельного господарства;

кандидат географічних наук, доцент
Кізюн Алла Григорівна,
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи.

Захист відбудеться «16» вересня 2021 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.051.08 Волинського національного університету імені Лесі Українки за адресою: 43025, м. Луцьк, вул. Потапова, 9, ауд. 603.

Відгуки на автореферат надсилати на адресу: 43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13, Волинський національний університет імені Лесі Українки, географічний факультет, Потаповій А. Г.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <https://ra.vnu.edu.ua> та у бібліотеці Волинського національного університету імені Лесі Українки за адресою: м. Луцьк, вул. Винниченка, 30а.

Автореферат розіслано «16» серпня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради К 32.051.08
кандидат географічних наук, доцент

А. Г. Потапова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах туризм, як і рекреація загалом, належить до групи галузей господарства і видів діяльності, які мають яскраво виражену ресурсну орієнтацію. Особливо актуальним є питання аналізу ресурсної складової туризму у регіональному вимірі.

Зважаючи на різноманітні природні туристичні ресурси, а також багату історико-культурну спадщину, Вінницька область володіє не лише великим туристичним потенціалом, а й має чудові можливості для формування та розвитку DESTINATION Лікувально-оздоровчого, екологічного, пригодницького та пізнавального туризму.

Саме вивчення особливостей використання туристичних ресурсів регіону для формування і функціонування DESTINATION у просторовому вимірі та розробка рекомендації щодо оптимізації територіальної організації є актуальним завданням конструктивно-географічних досліджень.

У вітчизняній географії уже сформувалася певна теоретико-методологічна база досліджень різних аспектів використання туристичних ресурсів територій, основні положення якої викладені у працях В. Бабарицької, О. Бейдика, Т. Божук, Ж. Бучко, І. Волошина, Г. Денисика, М. Дністрянського, А. Доценка, Л. Ляна, С. Іщука, С. Кузика, Н. Крачила, О. Любіцевої, М. Мальської, П. Масяка, О. Міщенко, Я. Олійника, В. Петліна, М. Пістуна, А. Степаненка, Л. Царика, О. Шаблія, П. Штойка та ін.

Проблеми територіальної організації розвитку туризму в різних регіонах України досліджені у працях Л. Атаман, Ю. Афанасьєва, І. Волошина, А. Гудзевича, В. Грабовецького, Я. Дашкевича, В. Євдокименка, Я. Ісаєвича, В. Кифяка, А. Кізюн, В. Кравціва, М. Лепкого, Р. Лозинського, О. Любіцевої, С. Макарчука, Т. Олексійчук, Є. Панкової, Н. Паньків, А. Романіва, М. Рутинського, Р. Сливки, В. Стафійчука, В. Худоби та ін.

Недостатність висвітлення геопросторової організації туристичних ресурсів в окремих регіонах, а також теоретико-методологічної бази їхнього наукового аналізу, зумовлює необхідність проведення спеціального наукового дослідження, яке б дало змогу виявити новітні тенденції розвитку DESTINATION різних видів туризму, визначити напрями та особливості оптимізації геопросторової організації потенціалу їх формування на прикладі конкретного регіону із використанням картографічних та статистичних методів, а також моделювання та прогнозування. Вищенаведені положення і зумовили актуальність обраної теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Виконане дослідження тісно пов'язане із тематикою науково-дослідних робіт кафедри туризму Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, зокрема «Теоретико-методичні засади картографічного відображення геопросторового поширення туристично-рекреаційних об'єктів України» на 2016–2020 роки (затверджено на засіданні вченої ради Львівського державного університету фізичної культури протоколом № 8 від 19. 04. 2016 року).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є дослідження геопросторової організації туристичних ресурсів Вінницької області, розробка та обґрунтування рекомендацій для оптимізації їх використання.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- проаналізувати теоретико-методичні підходи до геопросторової організації туристичних ресурсів регіону;
- здійснити аналіз передумов та чинників формування туристичних ресурсів Вінницької області, виявити їх регіональні особливості та дослідити сучасний стан розвитку туристичних дестинацій Вінницької області;
- оцінити компонентну та територіальну структуру туристичного потенціалу Вінницької області;
- виокремити та проаналізувати форми геопросторової організації туристичних ресурсів Вінницької області;
- розробити рекомендації для оптимізації використання туристичних ресурсів Вінницької області.

Об'єкт дослідження – туристичні ресурси Вінницької області.

Предметом дослідження є геопросторова організація туристичних ресурсів Вінницької області.

Методи дослідження. Дисертаційна робота виконана із застосуванням загально- та конкретнонаукових методів дослідження, зокрема, математико-статистичного аналізу, моделювання, картографічного, геоінформаційного та ретроспективного, дешифрування аерокосмічної інформації, польових досліджень та ін. Для опрацювання, збереження та візуалізації аналітичної інформації застосовано спеціальні програми, зокрема Microsoft Excel, Corel Draw.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, статистичні дані Головного управління статистики у Вінницькій області, інших регіональних установ, низки міжнародних та національних громадських і наукових організацій, картографічні, аналітичні дані, а також результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів.

Вперше:

- здійснено оцінку компонентної та територіальної структури туристичного потенціалу Вінницької області, на основі якої укладено відповідні тематичні картосхеми;
- проведено аналіз геопросторової організації та потенціалу туристичних ресурсів Вінницької області в розрізі адміністративних районів за адміністративно-територіальним устроєм до 2020 року і чинним;
- рекомендовано та обґрунтовано систему напрямів і заходів оптимізації використання туристичних ресурсів Вінницької області із врахуванням сучасного адміністративно-територіального устрою області.

Удосконалено:

- методику оцінювання потенціалу туристичних ресурсів, яка адаптована для конкретного регіону і, на відміну від інших, базується на аналізі передусім туристичних, а не рекреаційних ресурсів, а також на якісній оцінці шляхом ідентифікації найбільш важливих з точки зору організації туризму об'єктів (ресурсів) і вивчення їх геопросторової організації.

Набули подальшого розвитку:

- дослідження природно-ресурсного та історико-культурного туристичного потенціалу Вінницької області;
- вивчення тенденцій розвитку туристичних дестинацій Вінницької області.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці напрямів удосконалення геопросторової організації та використання туристичних ресурсів Вінницької області з урахуванням сучасних тенденцій розвитку туристичної сфери та регіональних особливостей, процесів децентралізації в області.

Отримані в процесі дослідження теоретичні результати і практичні рекомендації впроваджено у діяльності таких установ, організацій та підприємств: Департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької обласної державної адміністрації у процесі покращення умов для реалізації всіх видів туризму в регіоні та використання його туристичних ресурсів (довідка № 1367/0-6 від 10.06.2021 р.); Департаменту маркетингу міста та туризму Вінницької міської ради шляхом обґрунтування доцільності створення і удосконалення механізму функціонування та оптимізації використання туристичних ресурсів Вінницької області (довідка № 38-00-005-42771 від 22.06.2021 р.); Управління туризму та курортів Львівської обласної державної адміністрації з метою оптимізації використання туристичних ресурсів та їхнього потенціалу у Львівській області (довідка № 26-549/0/2-21 від 23.06.2021 р.); Управління туризму Департаменту розвитку Львівської міської ради шляхом використання удосконаленої автором методики оцінювання потенціалу туристичних ресурсів регіону, а також врахування запропонованих шляхів оптимізації геопросторової організації туристичних ресурсів (довідка № 2702-вих-53942 від 24.06.2021 р.); ТОВ «КОМПАС+» (м. Вінниця) для оптимізації використання туристичних ресурсів Вінницької області (довідка № 547 від 27.04.2021 р.).

Основні результати дослідження також були впроваджені у навчальному процесі студентів спеціальності 242 «Туризм» першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів освіти денної та заочної форм навчання Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського під час викладання навчальних дисциплін «Туристичні ресурси України», «Географія туризму», «Регіональні туристичні дестинації» (довідка № 261а від 23.04.2021 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі результати наукових досліджень, викладені у дисертації, отримані автором особисто. У випадку використання результатів наукових досліджень інших авторів наведені посилання на їхні праці. Здобувач дослідила, опрацювала та систематизувала статистичні, фондові, картографічні матеріали щодо геопросторової організації туристичних ресурсів Вінницької області.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні теоретичні положення і практичні результати досліджень були апробовані на різного рівня науково-практичних конференціях, зокрема, на Всеукраїнській науковій конференції «Конструктивна географія і картографія: стан, проблеми, перспективи», присвяченій 15-річчю кафедри конструктивної географії і картографії Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, 2015); VI Міжнародній ювілейній до 55-річчя ЧДТУ науково-практичній конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання» (Черкаси, 2015); I Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку туризму в Україні та світі» (Луцьк-Світязь, 2015); II науково-практичній конференції «Інноваційні технології в освіті, науці й виробництві» (Луцьк, 2016); I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму у Західному регіоні

України» (Львів, 2016); XX Міжнародній науковій конференції «Молода спортивна наука України» (Львів, 2016); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності» (Львів, 2020) та ін.

Публікації. Основні положення роботи викладено в 14 наукових працях, із них: 4 статті у фахових періодичних виданнях України, 3 статті у зарубіжних виданнях, 7 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Основний зміст роботи викладено на 160 сторінках машинописного тексту. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 248 найменувань, містить 17 таблиць, 28 рисунків, 3 додатки. Загальний обсяг дисертаційної праці – 212 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету і завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, охарактеризовано наукову новизну і практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі **«Теоретичні засади геопросторової організації туристичних ресурсів регіону»** здійснено теоретичне узагальнення підходів до дослідження туристичних ресурсів регіону як основи його туристичного потенціалу, їх геопросторової організації, удосконалено методику дослідження геопросторової організації туристичних ресурсів регіону.

Специфіка туризму зумовлює необхідність виділення окремого підходу до розуміння та класифікації туристичних ресурсів. Оскільки поняття рекреації є ширшим за поняття туризму, то будь-які туристичні ресурси можна вважати рекреаційними, однак не усі рекреаційні ресурси мають туристичне значення. Оптимальним є поділ туристичних ресурсів на дві групи – природні та історико-культурні (або соціально-культурні).

Базовою формою геопросторової організації туристичних ресурсів є туристичний центр, що формується шляхом поєднання природних, історико-культурних та інших туристичних ресурсів, об'єктів інфраструктури, органів управління, концентрації туристичних потоків, функціонування якого спрямоване на якнайповніше задоволення потреб туристів. Оптимальною сучасною формою геопросторової організації туристичної діяльності може вважатися дестинація. Туристична дестинація є функціональною структурою, яка пов'язує всі потрібні складові в одне ціле для реалізації туристичного продукту в конкретному місці та задоволення потреб клієнтів, тому саме вона є одним з найважливіших елементів туристичної системи регіону.

Туристичні кластери є новітніми формами геопросторової організації туристичних ресурсів, які дають можливість раціонально використовувати ресурси, вдосконалювати підходи до управління підприємствами, отримувати кращі результати діяльності тощо.

Запропоновано визначення туристичного потенціалу регіону як сукупності туристичних ресурсів, об'єктів та властивостей території, які використовуються або можуть бути використані у туристичній діяльності. Основними компонентами туристичного потенціалу регіону є географічне положення, природні та історико-культурні туристичні ресурси, інфраструктура (рис. 1).

Рис. 1. Структура туристичного потенціалу регіону*

* Складено автором

На основі методики бального оцінювання рекреаційно-туристичного потенціалу регіону, запропонованої О. Бейдиком, з урахуванням аналізу праць таких дослідників, як Г. Будзович, В. Кравців, Н. Мандюк, Г. Чернова, Л. Черчик, І. Єрко, Н. Коленда, О. Міщенко, запропоновано удосконалену методику оцінювання потенціалу туристичних ресурсів регіону у розрізі адміністративних районів за чотирма компонентами, кожен з яких також містить низку складників:

- 1) географічне положення (геополітичне, транспортне, система розселення);
- 2) природні туристичні ресурси (геоморфологічні, гідрологічні, бальнеологічні, природоохоронні);
- 3) історико-культурні туристичні ресурси (архітектурні, події, біографічні);
- 4) інфраструктура (заклади розміщення, музеї, туристичні маршрути).

Оцінка за кожним із компонентів виставляється у балах (від одного до п'яти), де найвищий бал свідчить про найбільший рівень потенціалу туристичних ресурсів території за певним компонентом.

Загальний бал потенціалу туристичних ресурсів регіону (Птрз) розраховуємо за формулою 1, як суму сумарних балів по кожному із чотирьох компонентів:

$$\text{Птрз} = \text{ГП} + \text{ПТР} + \text{ІКТР} + \text{І}, \quad (1)$$

де ГП – сумарний бал за складниками географічного положення;

ПТР – сумарний бал за складниками природних туристичних ресурсів;

ІКТР – сумарний бал за складниками історико-культурних туристичних ресурсів;

І – сумарний бал за складниками інфраструктури.

Пропонована методика базується на таких основних положеннях:

– компонентна структура оцінювання формується шляхом узагальнення і відсіювання менш вагомих, з огляду на специфіку конкретного регіону, показників (наприклад, кліматичних ресурсів) і виокремлення тих, які найбільш повно характеризують туристичний потенціал області;

– під час відбору компонентів і складників оцінювання також береться до уваги їх роль у формуванні саме туристичного, а не рекреаційного потенціалу регіону, тобто переважна орієнтація на задоволення потреб туристів, а не місцевого населення;

– першочерговою підставою для виставлення балів за окремими складниками у більшості випадків є якісне оцінювання, що передбачає ідентифікацію найбільш важливих з точки зору організації туризму об'єктів (ресурсів) і вивчення їх територіального розподілу, а потім відбувається кількісне оцінювання, яке здійснюється переважно за наявністю певних об'єктів, а не показниками забезпеченості, що дає змогу більш об'єктивно оцінити потенціал туристичних ресурсів території.

Наступним етапом застосування методики є аналіз геопросторової організації туристичних ресурсів регіону і його туристичне районування. Туристичне районування, на відміну від рекреаційного, враховує не стільки сучасний стан, як можливості для спільних напрямів туристичного використання ресурсів та об'єктів певних територій, що об'єднані не лише природними передумовами і просторовою організацією destinations, а й інфраструктурою (транспортні шляхи, заклади розміщення, музеї, наявні туристичні маршрути).

У другому розділі «**Передумови та чинники формування туристичних ресурсів Вінницької області**» проаналізовано природні, історико-географічні та соціально-економічні передумови формування туристичних ресурсів Вінницької області, досліджено сучасні особливості розвитку туристичних destinations Вінницької області, зокрема з урахуванням впливу екологічних чинників.

Охарактеризовано різні компоненти природних ресурсів Вінницької області з точки зору можливостей їх використання у туристичній діяльності.

Встановлено, що природні туристичні ресурси Вінницької області достатньо багаті та різноманітні для організації на їх основі розвинених destinations лікувально-оздоровчого, екологічного, пригодницького та пізнавального туризму, але вони нерівномірно розподілені по території області, що зумовлює необхідність їх ґрунтовної оцінки й оптимізації рекреаційно-туристичного використання.

Охарактеризовано історичні передумови формування туристичних ресурсів регіону. Досліджено географічний розподіл історико-культурних туристичних об'єктів на території Вінницької області та виявлено загальну закономірність зниження забезпеченості адміністративних районів області об'єктами цієї категорії із

південного заходу на північ і схід. Найкраще забезпеченими історико-культурними туристичними ресурсами є центральні і південні райони області, передусім ті, що розташовані за течією річок Південного Бугу і Дністра.

Проаналізовано особливості впливу показників якості навколишнього природного середовища на розвиток різних видів туристичної діяльності у Вінницькій області. Наголошено на важливій ролі процесів урбанізації у формуванні та розвитку туристичних дестинацій регіону. Окреслено основні напрями удосконалення системи моніторингу стану навколишнього природного середовища для потреб туризму.

Вагомий внесок у формування туристичних ресурсів регіону також роблять такі його компоненти, як система розселення, загальна економічна ситуація, туристичні підприємства та інфраструктура, зокрема музейна мережа, сформована понад 120 національними, громадськими, приватними музеями.

Туристична галузь набуває все більшого значення для розвитку економіки та соціальної сфери у Вінницькій області. Становлення внутрішнього і в'їзного туризму має перспективи стати важливим чинником соціально-економічного розвитку області. Про перспективи розвитку туристичного комплексу Вінницької області, зокрема, свідчить постійне зростання в останні роки кількості туристів, що обслуговувалися туристичними підприємствами регіону (з 20,7 тис. осіб у 2014 році до 51,8 тис. осіб у 2019 році).

У третьому розділі **«Оцінювання і шляхи оптимізації геопросторової організації туристичних ресурсів Вінницької області»** здійснено оцінювання туристичного потенціалу регіону, проаналізовано геопросторову організацію туристичних ресурсів та запропоновано рекомендації щодо її оптимізації.

За результатами аналізу, найвищі бали за компонентом «Географічне положення» (12–14 балів) отримали адміністративні райони, що розташовані поблизу державного кордону, на території яких розміщені великі і середні міські поселення, а також пролягають транспортні коридори міжнародного і національного значення, – Вінницький, Гайсинський, Жмеринський, Могилів-Подільський та ін. Найнижчі сумарні бали за цим компонентом (5–6) були розраховані здебільшого для районів північно-східної частини області – Липовецького, Оратівського, Погребищенського, Теплицького та ін.

На основі аналізу забезпеченості адміністративних районів Вінницької області природними геоморфологічними, гідрологічними, бальнеологічними туристичними ресурсами, а також об'єктами і площами природно-заповідного фонду, розраховано сумарний бал за компонентом «Природні туристичні ресурси». Найвищі значення цього компонента потенціалу туристичних ресурсів регіону (15–18 балів) характерні для районів, що розташовані за течією великих річок, – Могилів-Подільського, Немирівського, Хмільницького, Вінницького, Ямпільського, Тиврівського та ін. Найнижчі бали за другим компонентом (6–7) характерні для віддаленіших районів від основних гідрологічних об'єктів, а саме Оратівського, Липовецького та Бруського.

Найвищі бали за компонентом «Історико-культурні туристичні ресурси» (11–13) отримали адміністративні райони, на території яких спостерігається найвища концентрація архітектурних, подієвих та біографічних туристичних об'єктів та сформованих на їхній базі дестинацій. Географічно ці райони приурочені головним чином до центральної та південно-західної частини області (Вінницький,

Жмеринський, Барський та ін.). Найнижчий сумарний бал за компонентом «Історико-культурні туристичні ресурси» (3) був розрахований для віддалених від обласного центру районів – Козятинського, Оратівського, Чечельницького.

За компонентом «Інфраструктура» найвищі сумарні бали (9–15) розраховані для адміністративних районів із найвищою концентрацією закладів розміщення, музеїв та із прокладеними популярними туристичними маршрутами – Вінницького, Хмельницького, Калинівського, Немирівського, Могилів-Подільського, а найнижчі (3–5) – для окремих районів із слабким розвитком інфраструктури (Чернівецького, Оратівського, Тиврівського, Шаргородського).

Для здійснення інтегральної оцінки потенціалу туристичних ресурсів адміністративних районів Вінницької області для кожного з них розраховано загальний (сумарний) бал за усіма із чотирьох компонентів. Картографічне відображення просторового розподілу загального балу продемонструвало тенденцію до його зниження у напрямках від центру (56 балів у Вінницькому районі) на північ і південь регіону, а також з південного заходу (50 балів у Могилів-Подільському районі) на схід (до 18 балів в Оратівському районі) (рис. 2).

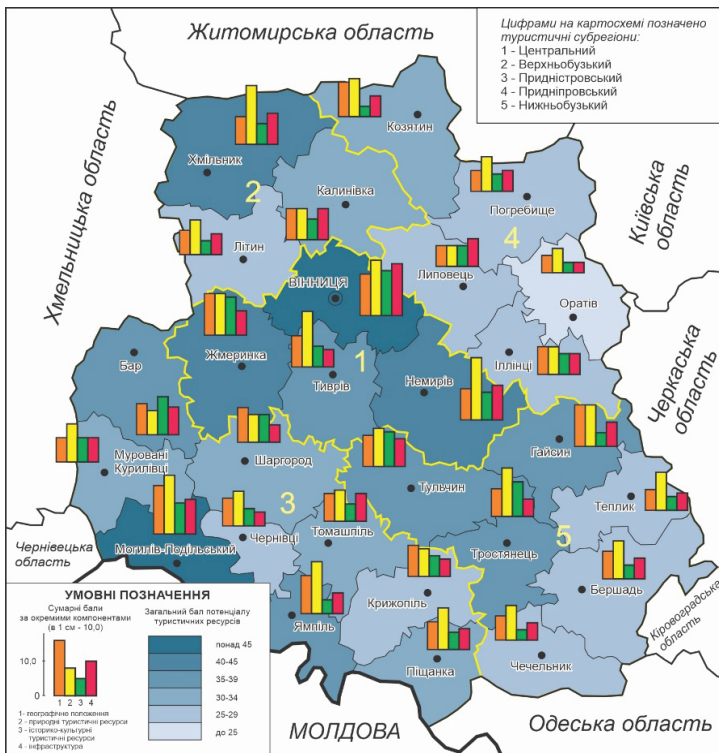

Рис. 2. Загальний бал потенціалу туристичних ресурсів районів Вінницької області*

* Складено автором

Із метою конструктивно-географічної оптимізації використання туристичних ресурсів Вінницької області проаналізовано їх геопросторову організацію та здійснено туристичне районування. За особливостями природного та історико-культурного потенціалу Вінницької області, а також за спільними рисами функціонування та розміщення destinations, виділено п'ять туристичних субрегіонів – Центральний, Верхньобузький, Придніпровський, Придніпровський, Нижньобузький (рис. 3).

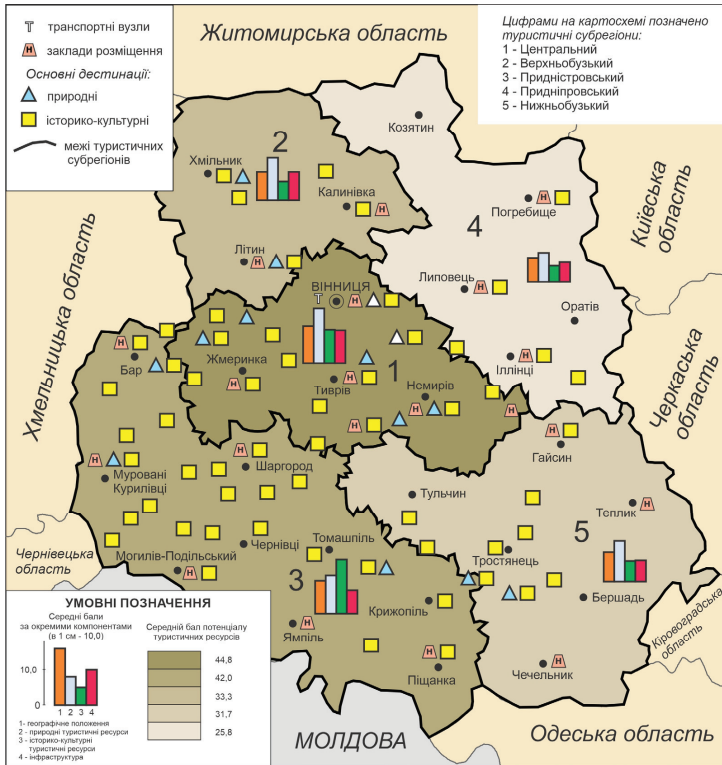

Рис. 3. Геопросторова організація туристичних ресурсів Вінницької області*

* Складено автором

Найвищим є потенціал туристичних ресурсів Центрального субрегіону (середній бал – 44,8), що пов'язано з його географічним положенням та приналежністю до його складу обласного центру. Найнижчий потенціал (25,8–31,7 балів) характерний для двох східних субрегіонів – Придніпровського і Нижньобузького.

Обуртовано перспективність розвитку у Вінницькій області сільського туризму, суть якого полягає не лише у проживанні туристів у сільській місцевості, а й у їх залученні до традиційних способів ведення сільського господарства та до сільського способу життя загалом. З огляду на це розвиток сільського туризму у

дестинаціях має передбачати систему обґрунтованих заходів для залучення місцевого населення та органів самоврядування до планування та управління розвитком цього виду туризму. Розроблено рекомендації щодо оптимізації розвитку сільського туризму в регіоні.

Тісно пов'язаним із природними туристичними ресурсами регіону є розвиток екологічного туризму, який акцентує свою увагу не лише на малозміненних природних та культурних ландшафтах, але й на тих, які зазнали інтенсивного впливу антропогенної діяльності. У цьому випадку особливо важливим завданням екологічних турів є ознайомлення із особливостями деструктивного впливу антропогенної діяльності на природні ландшафти. Планування розвитку екологічного туризму має здійснюватися на основі вивчення ландшафтної структури території, а об'єктами екологічного туризму можуть бути не дестинації у загальному розумінні, а власне ландшафти, через які проходять туристичні маршрути.

На основі вивчення геопросторової організації туристичних дестинацій Вінницької області запропоновано шляхи удосконалення їх розвитку, диференційовані за виділеними субрегіонами (табл. 1).

Таблиця 1

Пріоритетні напрями оптимізації використання туристичних ресурсів Вінницької області*

Туристичні субрегіони	Напрями спеціалізації	Шляхи удосконалення розвитку дестинацій
Центральний	Лікувально-оздоровчий, спортивний, пізнавальний туризм	Розробка екскурсійних маршрутів, розширення мережі закладів розміщення, оновлення матеріально-технічної бази санаторно-лікувальних закладів, покращення транспортної інфраструктури, ширше залучення іноземних туристів
Верхньобузький	Лікувальний, пізнавальний туризм	Розширення мережі екскурсійних маршрутів, покращення стану автомобільних доріг, оновлення матеріально-технічної бази санаторно-лікувальних закладів
Придністровський	Екологічний, оздоровчий туризм, спортивний водний туризм, активні види відпочинку, пізнавальний туризм	Розробка екотуристичних маршрутів, формування мережі лікувально-оздоровчих закладів, оптимізація рекреаційного використання річкової мережі, активізація сільського туризму
Придніпровський	Пізнавальний, екологічний, спортивний, сільський, лікувальний туризм	Розширення мережі екскурсійних маршрутів, створення сучасних лікувально-оздоровчих закладів, покращення стану автомобільних доріг, розширення мережі садиб сільського туризму
Нижньобузький	Екологічний, пізнавальний, спортивний водний туризм	Розширення мережі екотуристичних маршрутів, оптимізація рекреаційного використання річкової мережі, активізація розвитку сільського туризму

* Складено автором

У зв'язку із змінами адміністративно-територіального устрою, із 2020 року на території Вінницької області виділено шість нових районів – Вінницький, Гайсинський, Жмеринський, Могилів-Подільський, Тульчинський, Хмільницький, які об'єднують 63 новостворені об'єднані територіальні громади. Хоча достовірних даних щодо окремих компонентів туристичних ресурсів нових районів станом на 2021 рік ще немає, з огляду на необхідність формування рекомендацій і їх впровадження уже у нових адміністративних межах, на основі усереднення результатів проведеної бальної оцінки потенціалу туристичних ресурсів територіальних одиниць області, що увійшли до новостворених районів, було проаналізовано потенціал їх туристичних ресурсів.

При аналізі потенціалу туристичних ресурсів за новим адміністративно-територіальним устроєм було встановлено, що найвищим є потенціал Могилів-Подільського (36,3 бала), Жмеринського (36,0 балів) та Хмільницького (34,3 бала) районів. Своєю чергою Вінницький (32,9 бала), Тульчинський (31,8 бала) та Гайсинський (30,4 бала) мають нижчий потенціал туристичних ресурсів. Варто зауважити, що в результаті укрупнення районів суттєво знизився потенціал туристичних ресурсів Вінницького та Гайсинського районів, однак покращилися показники Могилів-Подільського району.

Зроблено висновок про те, що головними напрямками оптимізації використання туристичних ресурсів Вінницької області мають бути: підвищення ефективності управління розвитком дестинацій в умовах децентралізації; інформаційна політика на різних рівнях щодо популяризації туризму в регіоні як перспективного виду рекреаційної та підприємницької діяльності; формування системи моніторингу та інформування щодо стану навколишнього природного середовища в регіоні для потреб туризму; проведення спеціальних наукових досліджень щодо оптимізації геопросторової організації дестинацій області; подальший розвиток екологічної та туристичної освіти у закладах як вищої, так і середньої освіти; розробка і узгодження стратегічної документації щодо розвитку туризму на державному та регіональному рівнях; налагодження нових форм міжнародної співпраці у сфері туризму та екологічної безпеки; активізація інноваційного розвитку туризму, формування сучасних дестинацій – туристичних кластерів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено важливе науково-прикладне завдання щодо оптимізації геопросторової організації та використання потенціалу туристичних ресурсів регіону на прикладі Вінницької області, зокрема отримано результати, що дозволяють зробити такі висновки:

1. Проаналізовано теоретичні та методичні підходи до геопросторової організації туристичних ресурсів регіону. Базовою формою геопросторової організації туристичної діяльності є туристичний центр, що формується шляхом поєднання природних, історико-культурних та інших туристичних ресурсів, об'єктів інфраструктури, органів управління, концентрації туристичних потоків, функціонування якого спрямоване на якнайповніше задоволення потреб туристів. Основними ознаками туристичного центру є концентрація атрактивних та доступних туристичних ресурсів і об'єктів на невеликій території; наявність

розвиненої туристичної та іншої інфраструктури; високий попит на відповідний туристичний продукт серед туристів. Для успішного його функціонування необхідним є інноваційний розвиток, який дає змогу розширювати спеціалізацію туристичних центрів, перетворюючи їх у дестинації та кластери, що дають змогу оптимізувати використання туристичних ресурсів територій в сучасних умовах.

Запропоновано удосконалити методику оцінювання потенціалу туристичних ресурсів регіону за чотирма компонентами, кожен з яких містить також низку компонентів: географічне положення; природні туристичні ресурси; історико-культурні туристичні ресурси; інфраструктура. Методика, що використовується в роботі, базується на аналізі передусім туристичних, а не загалом рекреаційних ресурсів, а також на якісній оцінці шляхом ідентифікації найбільш важливих з точки зору організації туризму об'єктів (ресурсів) і вивчення їх геопросторової організації. Наступним етапом застосування методики є аналіз геопросторової організації туристичних ресурсів регіону і його туристичне районування, яке, на відміну від рекреаційного, враховує не стільки сучасний стан, як можливості для спільних напрямів туристичного використання ресурсів та об'єктів певних територій, що об'єднані не лише природними передумовами і просторовою організацією дестинацій, а й інфраструктурою.

2. Встановлено, що природні туристичні ресурси Вінницької області є багатими та різноманітними. Зокрема, клімат Вінниччини сприятливий для рекреації та туризму. Гідрологічні та геоморфологічні ресурси Вінницької області є достатньо різноманітними та формують важливі компоненти туристичного потенціалу регіону. Бальнеологічні ресурси представлені у багатьох районах області, однак найбільш важливі для розвитку оздоровчолікувального туризму розташовані у Хмільницькому районі. Особливе значення для організації туристичної діяльності мають об'єкти природно-заповідного фонду регіону. За результатами комплексного оцінювання забезпеченості адміністративних районів регіону об'єктами природно-заповідного фонду, виявлено помітні внутрішньорегіональні диспропорції територіального розподілу цього компонента туристичних ресурсів.

Виявлено, що основними історико-культурними передумовами формування та розвитку туристичних ресурсів Вінницької області є давня історія заселення, археологічні, історичні та архітектурні пам'ятки, серед яких традиційні дерев'яні церкви та палаци. Найкраще забезпеченими історико-культурними туристичними ресурсами є центральні і південні райони області, передусім ті, що розташовані за течією річок Південного Бугу і Дністра. Перспективи використання історико-культурного туристичного потенціалу регіону полягають у збереженні і відновленні найбільш атрактивних об'єктів, включенні їх до популярних екскурсійних маршрутів, розвитку місцевої інфраструктури, що дасть змогу активніше розвивати не лише внутрішній, а й в'їзний туризм.

Досліджено внесок у формування потенціалу туристичних ресурсів Вінницької області, який роблять такі його компоненти як система розселення, загальна економічна ситуація, туристичні підприємства та інфраструктура. Про перспективи розвитку туристичного комплексу Вінницької області свідчить постійне зростання в останні роки кількості туристів, що обслуговувалися туристичними підприємствами регіону. Важливими проблемами є інформаційна

та транспортна доступність ресурсів та об'єктів, що складають туристичний потенціал регіону для внутрішніх та особливо іноземних туристів.

3. Оцінено компонентну та територіальну структуру потенціалу туристичних ресурсів кожного з адміністративних районів Вінницької області, зокрема здійснено його бальну оцінку, яка дала змогу виявити закономірності геопросторової організації туристичних ресурсів регіону.

Найвищі бали оцінки за компонентом «Географічне положення» (12–14) належать адміністративним районам, що розташовані поблизу державного кордону, на території яких розміщені великі і середні міські поселення, а також пролягають транспортні коридори міжнародного і національного значення (Вінницький, Гайсинський, Жмеринський, Могилів-Подільський та ін.), а найнижчі (5–6) – районам головним чином північно-східної частини області (Липовецький, Оратівський, Погребищенський, Теплицький та ін.).

Найвищі сумарні бали за компонентом «Природні туристичні ресурси» (15–18) характерні для районів, що розташовані переважно за течією великих річок (Могилів-Подільський, Немирівський, Хмільницький, Вінницький, Ямпільський, Тиврівський та ін.). Найнижчі бали за цим компонентом (6–7) характерні для більш віддалених від основних природних об'єктів районів (Оратівський, Липовецький та Барський).

Максимальні бали за компонентом «Історико-культурні туристичні ресурси» (11–13) отримали адміністративні райони центральної та південно-західної частини області (Вінницький, Жмеринський, Барський та ін.), які характеризуються найвищою концентрацією архітектурних, подієвих та біографічних туристичних об'єктів. Найнижчі сумарні бали за компонентом «Історико-культурні туристичні ресурси» (3) притаманні для віддалених від обласного центру районів (Козятинського, Оратівського, Чечельницького).

За компонентом «Інфраструктура» найвищі сумарні бали (9–15) мають адміністративні райони із значною концентрацією закладів розміщення, музеїв та із прокладеними популярними туристичними маршрутами (Вінницький, Хмільницький, Калинівський, Немирівський, Могилів-Подільський, а найнижчі (3–5) – окремі райони із слабким розвитком інфраструктури (Чернівецький, Оратівський, Тиврівський, Шаргородський).

За сумарною оцінкою досліджуваних чотирьох компонентів туристичного потенціалу найвищі бали мають Вінницький та Могилів-Подільський адміністративні райони (50–56), відповідно найнижчі – Оратівський та Чечельницький адміністративні райони (менше 26). Картографічне відображення просторового розподілу загального балу продемонструвало тенденцію до його зниження у напрямках від центру на північ і південь регіону, а також з південного заходу на схід.

4. Виокремлено у межах області п'ять туристичних субрегіонів (Центральний, Верхньобузький, Придністровський, Придніпровський, Нижньобузький), які відрізняються за передумовами, чинниками розвитку туризму та потенціалом туристичних ресурсів і є основними формами геопросторової організації туристичних ресурсів.

За усіма компонентами оцінки потенціалу туристичних ресурсів найвищий сумарний бал (44,8) належить Центральному субрегіону, що розташований на

перетині транспортних шляхів та має у своєму складі обласний центр; володіє оптимальним територіальним поєднанням геоморфологічних, гідрологічних, бальнеологічних та природоохоронних ресурсів; представляє територію давнього заселення, багату об'єктами історико-культурної спадщини; має розвинену інфраструктуру закладів розміщення, музеїв, мережу популярних туристичних маршрутів.

Найнижчий потенціал туристичних ресурсів (25,8–31,7 балів) характерний для двох східних субрегіонів – Придніпровського і Нижньобузького, які характеризуються відносно невеликою кількістю атрактивних природних та історико-культурних туристичних об'єктів, недостатніми можливостями для розвитку екологічного і сільського туризму, нерозвиненою мережею закладів розміщення, музеїв. Водночас саме територія цих субрегіонів може бути об'єктом реалізації першочергових програмних заходів щодо оптимізації використання туристичних ресурсів області.

На основі вивчення геопросторової організації туристичних ресурсів Вінницької області запропоновано шляхи удосконалення їх розвитку, диференційовані за виділеними субрегіонами, зокрема, розробка та розширення мережі екскурсійних маршрутів; розширення мережі закладів розміщення; формування мережі лікувально-оздоровчих закладів; оновлення матеріально-технічної бази санаторно-лікувальних закладів; покращення транспортної інфраструктури, зокрема автомобільних доріг; ширше залучення іноземних туристів; оптимізація рекреаційного використання річкової мережі; активізація розвитку та розширення мережі садіб сільського туризму. Із точки зору оптимального використання та збереження наявних туристичних ресурсів Вінницької області обґрунтовано пріоритетність розвитку сільського, екологічного та інших видів туризму, а також окреслено можливості їх поєднання.

5. За результатами аналізу потенціалу та геопросторової організації туристичних ресурсів Вінницької області у розрізі нових адміністративних районів (з 2020 року) сформовано рекомендації, що полягають у підсиленні переваг кожної із територіальних одиниць, вирішенні проблемних питань та оптимізації використання туристичних ресурсів. Пропоновані рекомендації можуть бути включені до стратегічних планів і програм розвитку районів та територіальних громад в їх межах, а також мати застосування на регіональному рівні управління туристичною сферою.

Головними напрямками оптимізації геопросторової організації туристичних ресурсів Вінницької області визначено: підвищення ефективності управління розвитком дестинацій в умовах децентралізації; інформаційна політика на різних рівнях щодо популяризації туризму в регіоні як перспективного виду рекреаційної та підприємницької діяльності; формування системи моніторингу та інформування щодо стану навколишнього природного середовища в регіоні для потреб туризму; проведення спеціальних наукових досліджень щодо оптимізації геопросторової організації туристичного потенціалу області; подальший розвиток екологічної та туристичної освіти; розробка і узгодження стратегічної документації щодо розвитку туризму на державному та регіональному рівнях; налагодження нових форм міжнародної співпраці у сфері туризму та екологічної безпеки; активізація інноваційного розвитку туризму, формування сучасних дестинацій (туристичних кластерів).

СПИСОК НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті, надруковані у виданнях, що затверджені як фахові в галузі географії:

1. Волошин І. М., Карпин Д. С., Ненько К. В. Туристично-інтелектуальні ресурси Вінницької області та їхнє геопросторове розміщення. *Вісник Львівського університету. Сер. Географічна*. 2013. Вип. 42. С. 27–37. (Особистий внесок автора: укладено картосхему поширення туристично-інтелектуальних ресурсів Вінницької області).
2. Волошин І. М., Цесьців Д. С. Геопросторове розміщення дерев'яних церков Вінничини. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Географія*. 2015. Вип. 42. № 2. С. 106–114. (Особистий внесок автора: укладено картосхеми геопросторового поширення дерев'яних церков Вінницької області та запропоновано рекомендації для їх популяризації).
3. Цесьців Д. С. Репрезентативні туристичні ресурси окремих районів Вінницької області. *Географія та туризм*. 2016. № 37. С. 140–153.
4. Цесьців Д. С. Еколого-географічний аналіз розвитку туристичних дестинацій Вінницької області. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Географія*. 2020. Вип. 49. № 2. С. 135–146.

Статті в міжнародних періодичних фахових виданнях:

5. Цесьців Д. С., Волошин І. М. Геопросторова організація дестинацій Вінницької області України. *Science and Education a New Dimension. Natural and Technical Sciences*. 2020. VIII (30). Issue 244, Dec. P. 21–23. DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-NT2020-244VIII30-05> (Особистий внесок автора: проведено аналіз та укладено картосхему територіальних організацій туристичних дестинацій Вінницької області).
6. Khudoba V. V., Tsestiv D. S. Improvement of the methodology of evaluation of tourist potential of the region (on the example of Vinnitsa region). *East European Scientific Journal*. 2021. № 4 (68). P. 4–13. DOI: 10.31618/ESSA.2782–1994.2021.2.68.18 (Особистий внесок автора: здійснено оцінювання туристичного потенціалу адміністративних районів Вінницької області).
7. Tsestiv D. S. Evaluation and optimization of the use of tourist resources of the region. *Journal of Education, Health and Sport*. 2021. № 4 (11). P. 167–176. DOI <http://dx.doi.org/10.12775/JEHS.2021.11.04.017>

Статті, опубліковані у збірниках матеріалів наукових конференцій:

8. Цесьців Д. С., Скабара Р. М. Актуальний стан і проблеми використання туристичних дестинацій Вінницької області. *Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання*: матеріали VI Міжнар. ювілейної до 55-річчя ЧДТУ наук.-практ. конф. (Черкаси, 26–27 березня 2015 р.). Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2015. С. 248–250. (Особистий

внесок автора: запропоновано оптимізаційні заходи щодо використання туристичних дестинацій Вінницької області).

9. Волошин І. М., Цесьців Д. С. Палаці Вінниччини як важливі об'єкти туристичного використання. *Перспективи розвитку туризму в Україні та світі* : зб. тез доп. І Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк-Світязь, 21–23 травня 2015 р.). Луцьк: ЛНТУ. С. 54–57. *(Особистий внесок автора: досліджено та виділено найбільш популярні палаци Вінниччини, запропоновано рекомендації для їх туристичного використання).*

10. Цесьців Д. С., Волошин І. М. Сакральні дерев'яні святині Вінниччини. *Конструктивна географія і картографія: стан, проблеми, перспективи* : Всеукраїнська наукова конференція, присвячена 15-річчю кафедри конструктивної географії і картографії Львівського національного університету ім. І. Франка (Львів, 14–15 травня 2015 р.). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. С. 200–203. *(Особистий внесок автора: укладено картосхему сакральних дерев'яних споруд Вінниччини та проаналізовано їх територіальну диференціацію).*

11. Цесьців Д. С., Волошин І. М. Музеї Вінниччини. *Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму у Західному регіоні України* : МАтеріали І Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (Львів, 2–3 березня 2016 р.). Львів : ЛДУФК, 2016. С. 79–83. *(Особистий внесок автора: досліджено геопросторове поширення музеїв Вінниччини, укладено картосхему, запропоновано заходи щодо їх популяризації).*

12. Волошин І. М., Цесьців Д. С. Рекреаційно-туристичні об'єкти Вінницької області. *Інноваційні технології в освіті, науці й виробництві* : II Наук.-практ. конф. (Луцьк, 17–18 травня 2016 р.). Луцьк, 2016. С. 53–56. *(Особистий внесок автора: виділено найбільш атрактивні рекреаційно-туристичні об'єкти Вінницької області та пріоритетні напрями для їх використання).*

13. Волошин І. М., Цесьців Д. С. Стан та перспективи розвитку сільського зеленого туризму у Вінницькій області. *Українська географія: сучасні виклики* : зб. наук. пр. Київ, 2016. Т. 2. С. 52–55. *(Особистий внесок автора: запропоновано перспективи розвитку сільського зеленого туризму у Вінницькій області).*

14. Цесьців Д. С. Сучасні особливості розвитку туристичних дестинацій Вінницької області. *Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (26–27 листопада 2020 року, м. Львів). Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. С. 292–294.

АНОТАЦІЯ

Цесьців Д. С. Геопросторова організація туристичних ресурсів Вінницької області. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів. – Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2021.

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретико-методологічні основи і розроблено практичні підходи до оптимізації використання туристичних ресурсів регіону на прикладі Вінницької області.

Встановлено, що туристичний потенціал регіону – це сукупність туристичних ресурсів, об'єктів та властивостей території, які використовуються або можуть бути використані у туристичній діяльності. Основними компонентами туристичного потенціалу регіону є географічне положення, природні та історико-культурні туристичні ресурси, інфраструктура.

Удосконалено та адаптовано методикою оцінювання потенціалу туристичних ресурсів регіону за чотирима компонентами, кожен з яких містить також низку складників: географічне положення; природні туристичні ресурси; історико-культурні туристичні ресурси; інфраструктура. Оцінка за кожним із компонентів виставляється у балах (від одного до п'яти), де найвищий бал свідчить про найбільший рівень потенціалу території за певним компонентом туристичних ресурсів.

Виявлено, що основними компонентами природних ресурсів Вінницької області з точки зору можливостей їх використання у туристичній діяльності є гідрологічні, геоморфологічні, а також природоохоронні. Основними історико-культурними передумовами формування та розвитку туристичного потенціалу Вінницької області є давня історія заселення, археологічні, історичні та архітектурні пам'ятки, серед яких традиційні дерев'яні церкви та палаци.

Туристичні ресурси Вінницької області є достатньо багатими та різноманітними для організації на їх основі розвинених дестинацій лікувально-оздоровчого, екологічного, пригодницького та пізнавального туризму.

На підставі аналізу територіальної структури туристичного потенціалу регіону, здійснено компонентне оцінювання потенціалу туристичних ресурсів регіону за удосконаленою у дослідженні методикою, що дало змогу виявити закономірності та диспропорції геопросторової організації туристичних ресурсів Вінницької області у розрізі адміністративних районів.

Проведено аналіз геопросторової організації основних туристичних дестинацій області та здійснено туристичне районування. Виділено 5 туристичних субрегіонів – Центральний, Верхньобузький, Придністровський, Придніпровський, Нижньобузький. Найвищим є потенціал туристичних ресурсів Центрального субрегіону, що пов'язано з його географічним положенням та віднесенням до його складу обласного центру. Найнижчий потенціал розвитку туризму характерний для двох східних субрегіонів – Придніпровського і Нижньобузького.

На основі вивчення геопросторової організації туристичних дестинацій Вінницької області запропоновано шляхи удосконалення їх розвитку, диференційовані за виділеними субрегіонами. Також розроблено рекомендації щодо оптимізації використання потенціалу та геопросторової організації туристичних ресурсів у розрізі нових адміністративних районів регіону (після реформи 2020 року).

Ключові слова: туризм, туристичні ресурси, потенціал, оптимізація, оцінювання, геопросторова організація, дестинація, районування.

АННОТАЦИЯ

Цесцьив Д. С. Геопросторовая организация туристических ресурсов Винницкой области. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата географических наук по специальности 11.00.11 – конструктивная география и рациональное использование природных ресурсов. – Волинский национальный университет имени Леси Украинки, Луцк, 2021.

В диссертационной работе обоснованы теоретико-методологические основы и разработаны практические подходы к оптимизации использования туристических ресурсов региона на примере Винницкой области.

Установлено, что туристический потенциал региона – это совокупность туристических ресурсов, объектов и свойств территории, которые используются или могут быть использованы в туристической деятельности. Основными компонентами туристического потенциала региона является географическое положение, природные и историко-культурные туристические ресурсы, инфраструктура.

Усовершенствована и адаптирована методика оценки потенциала туристических ресурсов региона по четырем компонентам, каждый из которых содержит также ряд составляющих: географическое положение; природные туристические ресурсы; историко-культурные туристические ресурсы; инфраструктура. Оценка по каждому из компонентов выставляется в баллах (от одного до пяти), где высший балл свидетельствует о наибольшем уровне потенциала территории по определенному компонентом туристических ресурсов.

На основании анализа территориальной структуры туристического потенциала региона, осуществлено компонентную оценку потенциала туристических ресурсов региона по усовершенствованной в исследовании методике, что позволило выявить закономерности и диспропорции геопространственной организации туристических ресурсов Винницкой области в разрезе административных районов.

Проведен анализ геопространственной организации основных туристических дестинаций области и осуществлено туристическое районирование. Выделено 5 туристических субрегионов – Центральный, Верхнебугский, Приднестровский, Приднепровский, Нижнебугский. Высшим есть потенциал туристических ресурсов Центрального субрегиона, что связано с его географическим положением и отношением в его состав областного центра. Низкий потенциал развития туризма характерен для двух восточных субрегионов – Приднепровского и Нижнебугского.

На основе изучения геопространственной организации туристических дестинаций Винницкой области предложены пути совершенствования их развития дифференцированные по выделенным субрегионам. Также разработаны рекомендации по оптимизации использования потенциала и геопространственной организации туристических ресурсов в разрезе новых административных районов региона (после реформы 2020 года).

Ключевые слова: туризм, туристические ресурсы, потенциал, оптимизация, оценка, геопространственная организация, дестинации, районирование.

SUMMARY

Tsestiv D. S. Geospatial organization of tourist resources of Vinnytsia region. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on obtaining a scientific degree of the candidate of geographical sciences on a specialty 11.00.11 – constructive geography and rational use of natural resources. – Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, 2021.

The dissertation substantiates the theoretical and methodological foundations and develops practical approaches to optimizing the use of tourist resources in the region, on the example of Vinnytsia region.

It is established that the tourist potential of the region is a set of tourist resources, objects and properties of the territory, which are used or can be used in tourist activities. The main components of the region's tourism potential are geographical location, natural and historical-cultural tourism resources, and infrastructure.

The study of the components and territorial structure of the region's tourism resources will provide opportunities for rational use of its tourism potential. As a result, it will be possible to prevent negative changes in natural complexes and loss of tourist attractiveness of territories.

The optimal and elementary form of geospatial organization of tourist resources can be considered a destination. Tourism clusters are modern forms of geospatial organization of tourism, which allow using resources rationally, improving approaches to business management, getting better results, etc.

Improved and adapted methods for assessing the potential of tourism resources in four regions, each of which also contains a number of subcriteria: geographical location; natural tourist resources; historical and cultural tourist resources; infrastructure. The score for each of the criteria is given in points (from one to five), where the highest score indicates the highest level of potential of the territory for a certain component of tourist resources.

It is revealed that the main components of natural resources of Vinnytsia region from the point of view of possibilities of their use in tourist activity are hydrological, geomorphological, and also nature protection. Natural tourist resources of Vinnytsia region are rich and diverse enough to organize on their basis the developed destinations of health, ecological, adventure and cognitive tourism.

The main historical and cultural preconditions for the formation and development of the tourist potential of Vinnytsia region are the ancient history of settlement, archeological, historical and architectural monuments, including traditional wooden churches, and palaces.

Emphasis is placed on the destructive impact of tourism activities on the development of destinations, because the more intense the tourist flows, the greater the recreational load on the landscape. This causes their intensive change under the influence of anthropogenic activities, the essence of which is even broader than the recreational load, and also includes the activities of local people and businesses. It is established that tourist destinations of Vinnytsia region are not used intensively at the present stage, as evidenced by statistics and observations.

Based on the analysis of the territorial structure of the tourist potential of the region, a component assessment of the potential of tourist resources of the region was

carried out according to an improved methodology, which allowed identifying patterns and disproportions of geospatial organization of tourist resources of Vinnytsia region in terms of administrative districts.

The analysis of the geospatial organization of the main tourist destinations of the region is carried out and the tourist zoning is carried out. There are five tourist subregions – Central, Verkhnyobuzky, Prydnistrovskij, Prydniprovsky, Nyzhnobuzkij. The potential of the tourist resources of the Central subregion is the highest, which is due to its geographical location and the inclusion of the regional center. The lowest potential for tourism development is characteristic of the two eastern subregions – Prydniprovsky and Nyzhnobuzkij.

Based on the study of the geospatial organization of tourist destinations in Vinnytsia region, the proposed ways to improve their development are differentiated by selected subregions. Recommendations have been developed to optimize the use of potential and geospatial organization of tourist resources in terms of new administrative districts of the region (after the Reform 2020).

Key words: tourism, tourist resources, potential, optimization, estimation, geospatial organization, destination, zoning.

Підписано до друку 10.08.2021 р.
Формат 60×84/16.
Папір друкарський. Ум. друк. арк. 0,9.
Зам. № 47. Наклад 100 прим.

ФОП Костенко С. Б.
вул. Гребінки 5, оф. 1, м. Львів, 79007
тел.: (032) 261-24-15
e-mail: kost.svit@gmail.com